

ROOD, BLAUW, GEEL OF GROEN

IEDER ZIJN ROL

Sommige rollen en taken zijn je op het lijf geschreven en andere werkzaamheden ga je het liefst uit de weg. Hoe komt dat? **Ontdek je sterke en zwakke punten** met behulp van het Octogram.

tekst **Caroline Hanrath** fotografie **iStock**

Je kent haar vast wel, die collega die alles over heeft voor de patiënt. Iemand die in haar eigen tijd gauw nog wat extra taken erbij doet, ook al staan die niet geïndiceerd. Haar collega vindt dit maar niks, straks moet ook zij gaan afwassen en het bed opmaken, omdat de cliënt dit van haar verwacht. En daar worden we niet voor betaald, zegt zij. Als de indicatie niet deugt, moet dit aangekaart worden bij het management. Zolang er niets verandert, volgen we gewoon het beleid dat is afgesproken.

Laten we ze voor het gemak Anna en Eva noemen. Ze doen hetzelfde werk, zitten in hetzelfde team bij dezelfde thuiszorginstelling, maar ze hebben een andere manier van werken. Waarin Anna en Eva nu precies verschillen wordt zichtbaar gemaakt in het Octogram (volgende pagina's). Het Octogram is een werkstijltest. De test brengt in kaart in welke rollen iemand het beste tot zijn recht komt. Word je aangesproken op deze rollen in je werk, dan zul je je werk als leuker en nuttiger ervaren. Over het algemeen

zul je ook beter in de taken zijn die bij deze rollen horen. Dit wil overigens niet zeggen dat je de taken die bij andere rollen niet kunt doen. Ze zullen je waarschijnlijk wel meer energie kosten.

Allergie

De basis van het Octogram is het Quinn-model van concurrerende waarden. Dat betekent dat wanneer iemand hoog scoort op de ene rol, waarschijnlijk lager scoort op de tegenoverliggende rol. Het model is verdeeld in vier kwadranten. In de bovenste twee kwadranten staat de mens centraal en ligt het accent op relaties, samenwerking, teamgerichtheid (geel) en op flexibiliteit en vernieuwing (rood). In de onderste twee kwadranten staat de zakelijkheid centraal. Hier ligt het accent op taakgericht werken, efficiency en productiviteit (groen) en op beheersing, continuïteit en stabiliteit (blauw). In het model staat Anna bovenaan in het gele kwadrant, haar collega Eva onderaan in het groene kwadrant. Recht tegenover elkaar dus. Dat verklaart hun onderlinge verschillen.

Ook de linkerhelft en de rechterhelft van het model zijn met elkaar in contrast. In de twee linker kwadranten (geel en blauw) is de focus sterk gericht op de interne processen (eigen team en afdeling). In de twee rechterkwadranten (rood en groen) is de focus juist naar buiten gericht. Ook dit zie je terug bij de wijze waarop Anna en Eva tegen hun werk aan kijken. Anna wil het probleem van haar cliënt (te weinig zorguren) opvangen door zelf wat extra's te doen. Impliciet verwacht ze van haar collega's dat zij dat ook doen. Eva vindt dat het probleem structureel moet worden opgelost; niet door de teamleden, maar door het management.

Loopbaancoaching

Onderwijsinstelling Avans+ gebruikt het Octogram voor haar post-hbo op-

leidingen¹ voor verpleegkundigen. In het Octogram zijn de managementrollen van Quinn veranderd in herkenbare werk- en leiderschapsrollen met bijbehorende werkstijlen. In het rode kwadrant zit de Pionier en de Netwerker; in het groene kwadrant de Presteerder en de Strateeg; in het blauwe kwadrant de Verankeraar en de Analyticus en in het gele kwadrant de Teamspeler en de Helper.

Marjan Minderhoud werkt als docent verpleegkunde bij Avans+. Het Octogram gebruikt ze als meetinstrument om te kijken waar de student aan het begin van de opleiding staat. Dit gebeurt met behulp van een speciale Octogramtest waaruit blijkt welke van de bovengenoemde rol of rollen de voorkeur heeft.² 'Verreweg de meeste verpleegkundigen zitten in het gele kwadrant; ze zijn sterk gericht op de zorg voor de patiënt en op samenwerking binnen het eigen team. Deze mensen kom je vooral tegen op de verpleegafdelingen van ziekenhuizen. Bij verpleegkundigen op de spoedeisende hulp of intensive care zie je juist het blauwe kwadrant sterker

MEVROUW GROEN

Ilse Groen heeft het nooit onder stoelen of banken gestoken: ze is ambitieus en wil iets gaan doen met management in de zorg. Ze houdt zich in het team bezig met de kwaliteitszorg en de accreditatie. Ze heeft een visie waar het heen moet met de zorg en handelt daarnaar. Met haar energie neemt ze het hele team op sleeptouw. Haar collega's vragen zich af hoe ze het toch allemaal doet! Ilse geniet van de diversiteit van haar vak, al voelt ze zich soms een buitenbeetje in het team. Ze vraagt zich af of ze niet te veeleisend is. Ze snapt niet dat Jannie alleen met patiëntenzorg tevreden kan zijn, dat is toch saai?

naar voren komen. Zij richten zich in eerste instantie wat minder op de mens en meer op het probleem dat binnenkomt en zijn daardoor taakgericht en analytisch ingesteld. Voor het werk in verpleeghuizen, waar de mens centraal staat, geldt precies het omgekeerde. Daar zijn de communicatieve eigenschappen het meest belangrijk; die vind je weer terug in het rode en gele kwadrant.'

Verbeterpunten

De favoriete rollen en werkstijlen zeggen niet alleen iets over de sterke kanten van medewerkers,

MEVROUW VAN GEEL

Jannie van Geel werkt al lang in de zorg, ze wist van kinds af aan al dat ze 'zuster' wilde worden. Mensen helpen, daar doet ze het voor. Een goede sfeer in het team is voor haar belangrijk. Zolang je maar goed met elkaar kunt praten, dan komt het werk vanzelf. Jannie vindt het wel jammer dat het tegenwoordig allemaal zo snel moet in de zorg, er is geen tijd meer voor een praatje en er moet te veel gebeuren in te korte tijd. Maar ja ... om daar nu over te beginnen bij het management, dat ziet ze niet zitten. Voor je het weet heb je een conflict, of lig je net als Ilse buiten het team. En het gaat uiteindelijk om de patiënten, toch?

maar ook over hun minder sterke punten. Die vind je namelijk direct terug in het tegenovergestelde kwadrant. Daar liggen de taken en de rollen die het liefst zoveel mogelijk vermeden worden, maar dus ook de verbeterpunten om studenten te helpen zich in de juiste richting te ontwikkelen. 'Zo hebben we binnen de post hbo-opleiding verpleegkundigen die zich willen specialiseren of van werkveld willen veranderen,' vertelt Marjan Minderhoud. Zoals verpleegkundigen die zich bekwamen in de jeugd- of ouderenzorg, of ziekenhuisverpleegkundigen die praktijkondersteuner in een huisartsenpraktijk (POH) willen worden. Voor die functies zijn niet alleen vaardigheden uit het gele kwadrant nodig, zoals patiëntgerichtheid en goed kunnen samenwerken, maar ook de netwerkvaardigheden uit het rode kwadrant. Uit de Octogram-test blijkt dat ze daar vaak slecht op scoren.' Daarom gaat Avans+ in haar netwerktrainingen verder dan alleen het bestuderen van de sociale kaart; er moet ook daadwerkelijk genetwerkt worden. 'Ik vraag studenten bijvoorbeeld om tijdens kantooruren een fysiotherapeut te bellen om op korte termijn een afspraak te plannen voor een kop koffie. Daar schrikken ze van. "Daar zit toch niemand op te wachten? De fysio heeft het al zo druk! Vindt de huisarts het goed dat ik daar mijn werktijd aan besteed?" Dergelijke reacties zijn karakteristiek voor de collega's uit het gele kwadrant. Dan gaan we daar heel

STERKE PUNTEN PER VOORKEURSROL

Helper

Inlevend
Belangstellend
Kan goed luisteren
Investeert in mensen
Geeft feedback
Toont waardering
Gevoelig voor privacy

Teamspeler

Sensitief
Geduldig
Bemiddelt in conflicten
Coördineert netwerk
Creëert 'wij-gevoel'
Faciliteert samenwerking
Stimuleert overleg en afstemming

Pionier

Initiatiefrijk
Nieuwsgierig
Vernieuwend
Ondernemend
Trekt de kar
Doorbreekt denkpatronen
Creëert kansen
Enthousiasmeert anderen

Netwerker

Representatief
Welbespraakt
Omgevingsbewust
Klantgericht
Flexibel
Stapt op mensen af
Overtuigt en onderhandelt
Bouwt duurzame relaties

Analyticus

Zorgvuldig
Feitelijk
Weloverwogen
Kritisch
Verzamelt informatie
Legt verbanden
Heeft oog voor details
Blijft objectief

Verankeraar

Planmatig
Gedisciplineerd
Rationeel
Maakt zaken concreet
Bewaakt voortgang
Houdt zich aan de regels
Signaleert knelpunten
Optimaliseert interne processen

Presteerder

Zakelijk
Vasthoudend
Energiek
Resultaatgericht
Bereikt doelen
Toont inzet
Komt afspraken na
Neemt het voortouw

Strateeg

Toekomstgericht
Visionair
Besluitvaardig
Stelt de hamvraag
Heeft overzicht
Formuleert beleid
Stelt langetermijndoelen
Doordenkt consequenties

Bron: www.octogram.net

Een **Pionier** (rood) is initiatiefrijk, ondernemend, en vernieuwend

diep op in. Waarom vind je dit zo lastig? Heeft dat te maken met je karakter? Dan zie je dat de keuze van werkstijlen en de bijbehorende rol samenhangt met hoe iemand persoonlijk in elkaar steekt.'

Een **Analyticus** (blauw) is zorgvuldig, kritisch, en verzamelt informatie

CanMEDS-rollen

Stilstaan bij je favoriete rollen en werkstijlen is niet alleen nuttig voor het plannen van je carrière. Het verschaft ook inzicht in je eigen bijscholingsbeleid. Zo vallen de zeven CanMEDS-rollen grotendeels samen met de acht werkrollen uit het Octogram en kunnen die met dezelfde kleuren

MENEER DE BLAUW

Karel de Blauw is de collega bij wie je moet zijn met vragen over de aankomende accreditatie of de MIP (Melding Incidenten Patiënten). Hij weet er alles van en is er precies in, bijna op het vervelende af. Bij het teamoverleg weet hij alle details. Karel vindt dat belangrijk, je moet weten waar je staat in het proces en hoe de voortgang is. Nieuwe collega's moeten aan hem wennen, hij is soms formeel en afstandelijk. Maar in discussies juist wel degene die de vinger op de zere plek kan leggen. Waar anderen emotioneel betrokken zijn, kan hij de knelpunten zien en ze omzetten naar actiepunten. Karel geeft zelf ook toe: 'Ik ben misschien wat perfectionistisch, maar dat is toch ook goed in ons vak?'

gevisualiseerd worden (zie kader op vorige pagina's). In het rode en gele kwadrant bevinden zich de verpleegkundigen die graag in een sociale omgeving werken. Bij hen passen de CanMEDS-rollen Vakinhoudelijk handelen, Samenwerking en Communicatie. Verpleegkundigen in het groene en blauwe kwadrant voelen zich thuis in een meer zakelijke omgeving, met de rollen Kennis & Wetenschap en Professionaliteit & Kwaliteit. De CanMEDS-rollen Maatschappelijk handelen & Organisatie bevinden zich zowel in het groene als in het rode kwadrant; die gaan over beleid maken, uitstippelen, doelen stellen (groen) en samenwerkingspartners uitkiezen (rood). 'Wanneer je weet wat jouw persoonlijke werkstijlen zijn, weet je ook welke van de zeven CanMEDS-rollen jouw voorkeur heeft,' vertelt Marjan Minderhoud. 'Een geel type zal vaker geneigd zijn om vakinhoudelijke scholingen te volgen op gebied van patiëntenzorg of communicatie. Logisch want die hebben haar interesse. Voor de CanMEDS-rollen in het tegenovergestelde groene en blauwe kwadrant zal ze niet snel warm lopen; die staan te ver van haar af.'

Toch is het zaak dat zij zich in alle vier de kleuren voldoende blijft scholen. Volgens het V&VN Beroepsprofiel 2020 moet iedere verpleegkundige in Nederland (mbo en hbo) bekend zijn met elk van de zeven CanMEDS-rollen en een portefeuille bijhouden met de daarbij

behorende beroepscompetenties. Dat geldt ook voor alle bachelor- en hbo-5-opgeleide verpleegkundigen in België.

Talentenspel

Het Octogram is gemakkelijk toe te passen. Afbeeldingen en uitleg zijn op internet te vinden en testen zijn overal te koop. Wie haar persoonlijke rollen en werkstijlen met de daaraan gekoppelde kwaliteiten en verbeterpunten in kaart wil brengen, kan er dus zo mee aan de slag. Ook teams kunnen er hun voordeel mee doen. Bijvoorbeeld wanneer de onderlinge communicatie niet meer lekker loopt of de teamsfeer achteruit gaat. Het Octogram dient dan als een hulpmiddel om de oorzaak te achterhalen. Het is niet nodig dat elk teamlid eerst een Octogram-test maakt, vertelt Marjan Minderhoud. 'Je kunt ook gebruik maken van een spelvorm. Zelf heb ik bijvoorbeeld op basis van het Octogram het 'Talentenspel' ontwikkeld: een set kaarten in de kleuren van de kwadranten, met elk een karaktereigenschap die past bij werkstijlen en rollen van de desbetreffende kleur. Op gele kaarten staat bijvoorbeeld 'geduldig' of 'behulpzaam', op groene 'zakelijk' of 'resultaatgericht.' Elke speler krijgt twee kaartjes. Ze houdt het kaartje dat bij haar past en ruilt het andere. Uiteindelijk heeft iedereen twee kaartjes die iets vertellen over haar persoonlijke werkstijlen.' Daaruit kan blijken dat

Ben je zakelijk, resultaatgericht, en neem je het voortouw, dan ben je een **Presteerder** (groen)

de talenten onevenwichtig verdeeld zijn over het team. Er is bijvoorbeeld te veel 'geel' en 'rood'. 'De patiëntenzorg is goed geregeld, maar organisatorisch is het er een rommeltje. De zorgplannen zijn niet op orde, of de aanvragen voor de verzekeraars kloppen niet. Dat levert natuurlijk spanningen op. Door de oorzaak hiervan op te

MEVROUW DE RODE

Carla de Rode doet veel andere taken naast haar patiëntenwerk in het ziekenhuis. Ze is betrokken bij de bezoekerwilligers, denkt mee over de open dag en zou best het digitale systeem eens willen vernieuwen. Ze spreekt daarover met allerlei mensen van wie zij denkt dat ze nuttig en handig zouden kunnen zijn. Haar enthousiasme is aanstekelijk in het team. Sommige collega's vinden het een beetje 'te', het lijkt wel of ze de patiënten minder belangrijk vindt. Carla ziet dat anders, tuurlijk zorgt zij goed voor de patiënten, maar die andere dingen zijn toch ook belangrijk in het vak. Het moet niet te saai worden, hoor!

VALKUILEN PER VOORKEURSROL**Helper**

Afwachtend
Verzachtend
Goedgelovig
Ontkent schaduwzijden
Gaat problemen uit de weg
Spreekt mensen niet aan op gedrag
Neemt geen standpunt in
Neemt geen afstand van problemen

Teamspeler

Onduidelijk
Afhankelijk
Conventioneel
Faciliteert naar binnen gerichte cultuur
Streeft altijd naar consensus
Vermijdt zelfstandige beslissingen
Spreekt kritiek niet uit
Minder effectief in solistische taken

Pionier

Impulsief
Rusteloos
Ondoordacht
Loopt (te ver) voor troepen uit
Eigenwijs
Drijft zijn zin door
Springt van de hak op de tak
Doet te veel tegelijk

Netwerker

Mooiprater
Manipulator
Breedsprakig
Veel woorden, weinig daden
Onbetrouwbaar
Rekt speelruimte op
Overtreedt bevoegdheden
Belooft te veel

Analyticus

Belierend
Te rationeel
Afstandelijk
Negeert gevoelsaspecten
Verzandt in details
Aarzelt te veel en hakt geen knopen door
Moeite met improviseren
Onzeker bij beperkte voorbereiding

Verankeraar

Star
Perfectionistisch
Immuun voor enthousiasme
Ziet regels als doel op zich
Stelt zich formeel op
Weerstand tegen filosofisch denken
Geeft anderen weinig speelruimte
Te gefocust op interne processen

Presteerder

Driftig
Ongeduldig
Onpersoonlijk
Stelt te veel eisen
Verliest contact met team
Onvoldoende oog voor gevoelsaspect
Ontmoedigt creativiteit
Stelt zich competitief

Strateg

Onduidelijk
Dromerig
Idealistisch
Slordig
Formuleert te abstract
Laat uitvoering aan anderen over
Weinig aandacht voor het hier en nu
Verveelt zich snel bij routine

Bron: www.octogram.net

DOE DE TEST!

Welke werkstijl past het beste bij jou? Doe de online demotest en je weet het binnen twee minuten. Kijk op www.kijkoptalent.nl.

Ben je inlevend,
behulpzaam
en kun je goed
luisteren, dan ben je
een **Helper** (geel)

sporen, kun je actief aan oplossingen gaan werken. Door medewerkers bij te scholen of - beter nog - door collega's in het team te halen die de 'blauwe' eigenschappen en werkstijlen van nature al bezitten. Kwaliteitszorg is namelijk iets wat echt je ding moet zijn. Dat vind je leuk of niet.'

Soms laat het spel ook wat nog wat anders zien. Het kan ook inzicht geven in onderhuidse spanningen tussen teamleden als gevolg van hun tegengestelde werkstijlen. 'Soms zie je dat collega's met eigenschappen uit het gele en groene kwadrant met elkaar in de knoei komen,' vertelt Marjan Minderhoud. 'Of uit het rode en groene kwadrant. Collega Rood bijvoorbeeld, die erg van de vernieuwingen is, ziet voordelen in het gebruik van iPads. Zoals de mogelijkheid om onderweg rapportages te kunnen schrijven. Collega Blauw wijst op de gevaren: de patiëntgegevens kunnen door een lek in het systeem verkeerd terechtkomen. Collega Blauw wil garanties hebben dat er niets fout kan gaan en eerst alles vastleggen in regels en procedures. Dat kan botsen met elkaar.'

Natuurlijk kan het Octogram die verschillen niet oplossen, maar door ze zichtbaar te maken leer je elkaar wel begrijpen. 'Je snapt nu beter waarom je collega zo van de regeltjes is en waarom jij daar zo moeilijk mee om kunt gaan. Het maakt je ook meer bewust van elkaars kwaliteiten. Die regeltjes-collega kan jou bijvoorbeeld helpen om dat zorgplan op orde te krijgen. Het gaat erom dat je inziet dat je samen met al die kleuren een hartstikke goed team vormt.'

Noten

- 1 Voor lezers uit Vlaanderen: hbo staat in Nederland gelijk aan bachelor. Mbo staat gelijk aan hbo-5 in Vlaanderen.
- 2 De Octogramtest wordt onder meer afgenomen via www.onlinetalentmanager.nl Meer informatie over Octogrammen: www.octogram.net.